

Posudek vedoucího na bakalářskou práci:

Návrat ztraceného Bati: postsocialistická transformace české kulturní paměti

Martin Babička

Martin Babička v předkládané bakalářské práci zkoumá proměny kulturních významů v procesu české postsocialistické transformace, přičemž využívá metody současných paměťových studií. Pro takto zaměřený výzkum si autor zvolil specifický pramenný korpus, zaměřil se na reprezentace Tomáše Bati především z období 90. let minulého století. Propojení výzkumného problému, metodologie a empirického materiálu považuji za velmi zdařilé a funkční. Téma batismu se ukázalo jako velmi dobrá volba, neboť je kvantitativně reprezentativní a koncentrují se v něm navíc významy, jež jsou pro postsocialistickou kulturní transformaci klíčové. Bakalářská práce tak formou koncentrované případové studie ilustruje dynamiku procesů spojených s proměnami české kulturní paměti a dotýká se přitom (byť spíše letmo) řady dalších zajímavých témat (např. korporátní identita, deindustrializace, vztah národní a transnacionální paměti aj.).

Téma transformace nepatří v české historiografii k frekventovaným. Přínos Babičkovy práce spatřuji v tom, že navázal na stávající pokusy o kulturně zaměřené výzkumy postsocialismu (Ladislav Holý, Stanislav Holubec, James Krapfl, Gil Eyal), obohatil je o perspektivu paměťových studií a nabídl další zajímavou alternativu k jinak převládající orientaci na ekonomicky, politologicky či právně ukotvené výzkumy transformace.

Rád bych ocenil metodologický design práce. Martin Babička mohl baťovské téma zpracovat v návaznosti na koncept míst paměti formulovaný Pierrem Norou. A jistě by to bylo přínosné. Autor se však inspiroval modernějšími přístupy k výzkumu vzpomínání (ovlivnili ho zejména Astrid Erll a Wulf Kansteiner), které zohledňují dynamickou a heterogenní povahu kulturní paměti. Namísto statické inventury dobových obrazů Tomáše Bati si autor vymezil náročnější úkol. Pokusil se na příkladu Bati zmapovat dynamické spletnice „entangled memory“ a popsat konkrétní situace, v nichž baťovské reprezentace produkovaly významy podstatné pro národní identitu v kontextu postsocialistické transformace: „Baťa nepředstavuje fixní místo s jedním významem, ale paměťový znak, skrze nějž je možné se vztahovat k minulosti různými způsoby“ (s. 54).

Dále oceňuji, že Martin Babička dokázal své sondy do vzpomínání na Baťu zasadit do širšího interpretačního rámce a neskončil tak „jen“ popisem konkrétních reprezentací a jejich proměn v kontextu transformace. Využil k tomu obecnější úvahy o proměnách temporality. Inspiroval jej především historik Reinhart Koselleck, který přišel s tezí o rozpadu časového režimu modernity. Babička koselleckovské inspirace funkčně využil při interpretaci postsocialistických aktualizací Bati, když sledoval, nakolik jsou zasazeny do prospektivních, či retrospektivních rámců vzpomínání. Ukázalo se, že právě tento temporální aspekt odlišuje baťovské postsocialistické reprezentace Bati od těch současných. Z výzkumu vyplývá, že Baťa v současném paměťovém provozu již dominantně nefunguje jako vzorový historický projekt národní budoucnosti, jako horizont očekávání, ale že se adaptuje na jiné formy temporality. Babička, inspirován Svetlanou Boym, hovoří o reflektivní nostalgii – nenaplnitelné touze po zaniklém světě baťovských měst a továren (s. 43).

Musím se přiznat, že mě vydatnost baťovského tématu pro paměťově zaměřený výzkum několikrát překvapila. Týká se to především zahraničních reprezentací (Bata Shoe Museum v Torontu, globálně pojatá historie na webu firmy, filmový dokument Bata-ville ad.), které Martinu Babičkovi umožnily, aby srovnával české a transnacionální rámce vzpomínání na Baťu.

Výše rozvedená témata v důsledku míří k problematické stránce práce. Lze tolik témat vůbec vměstnat do jedné bakalářské práce (v daném případě do cca 50 stran textu)? Široký záběr výzkumu si zde skutečně vybírá jistou daň, neboť některé zajímavé otázky a problémy jsou rozvedeny jen ve stručnosti a náznaku. Nezasvěcenému čtenáři mohou jisté pasáže práce činit potíže, neboť není dostatek prostoru, aby se dané téma rozvinulo (např. koncept vícevrstevnaté paměti ilustrovaný na průnicích regionální, národní a kosmopolitní paměti). Předpokládám, že bude v rámci obhajoby příležitost některé z těchto problémů blíže prodiskutovat a osvětlit.

Jak dokládá analyzovaná produkce, představuje Baťa téma, které badatele často dokáže pohltit a dokonce mobilizovat k tomu, aby se z něj stal „strážce odkazu“ či přímo „vyznavač“ batismu. Martinu Babičkovi se vyplatilo, že si od tématu dokázal udržet kritický odstup. Tuto analytickou distanci, jež je reflektovaným produktem Babičkovy metodologie a lehce ironického stylu, bych také rád vyzdvihl jako podstatnou kvalitu předkládané práce. Dobrá

stylistika a promyšlená práce s metaforami přispívá k tomu, že se jinak velmi hutná a až přeplněná práce (viz odstavec výše) přece jen dobře čte.

V závěru posudku bych rád konstatoval, že práci považuji za mimořádně zdařilou.

Předkládaný text s přehledem splňuje podmínky kladené na tento typ závěrečných prací.

Doporučuji jej k obhajobě a navrhuji klasifikaci výborně.

Kamil ČinátI, Ph.D.

14. 6. 2018